ERIKA BRTÁŇOVÁ[1]

Cyrilometodský odkaz a časopis *Kazateľňa* (1881 – 1908)[2]

DOI 10.17846/pdjkss.2026.143-153

Brtáňová, Erika: The Cyrillo-Methodian Legacy and the Journal Kazateľňa (1881 – 1908)

This article focuses on a reflection on the spiritual ministry of St. Cyril and St. Methodius, which has been preserved in the collective memory of the Slovak people through the preached word. It focuses on the image of the Slavic apostles as portrayed in sermons published in the Catholic periodical *Kazateľňa* (1880 – 1908). The authors of the sermons devote varying degrees of attention to the lives and work of the apostles. J. Slota and F. V. Sasinek published several sermons and, overall, presented a more comprehensive picture of the apostles. K. Bielek provided the most detailed account of the apostles' ministry. V. Sásik portrayed the apostles as spiritual teachers who conveyed Christ's teachings. M. Kollár portrays the apostles as shapers of both public and personal Christian life among the Slavic ancestors. M. Huska emphasizes the apostles' contribution to the acceptance of the Slavs into the Catholic Church. A. Dianiška recommends reviving the Cyril-Methodius legacy through reading initiatives that will lead to greater morality and education among the people. F. R. Osvald emphasizes the civilizing role of the Byzantine mission. Š. Kmeť notes that the foundation of Slovak family life should be the faith proclaimed by the apostles. For all preachers, St. Cyril and St. Methodius are examples of apostles who were faithful and devoted to the head of the Catholic Church.

Slovak literature; homiletic periodicals; sermon prose; St. Cyril and St. Methodius; the preacher's intent and strategy.

Všeobecne sa vyzdvihujú dva aspekty pôsobenia byzantskej misie: náboženský a civilizačný. Civilizačný aspekt súvisí s napĺňaním programu celoslovanského univerzalizmu, o ktorom hovorí historik Ján Steinhübel vo svojej monografii *Veľká Morava a slovanský svet* (2024). „Čím boli Rimania (Byzantinci) pre okolitý barbarský svet, tým mali byť Moravania pre Slovanov. Veľká Morava mala prevziať civilizačnú úlohu v slovanskom priestore, ktorej sa po páde Avarského kaganátu zhostila Franská ríša ako pokračovateľka Západorímskej ríše." (Steinhübel 2024: 128). Obidva rozmery duchovnej služby sv. Cyrila a sv. Metoda si všímajú tiež autori kázní, ktoré boli publikované v periodiku *Kazateľňa* (1880 – 1908).

[1] Doc. PhDr. Erika Brtáňová, CSc., Katedra slovenského jazyka, literatúry a didaktiky, Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave. Šoltésovej 4, 811 08 Bratislava. ORCID 0000-0003-1216-9455.

[2] Príspevok je čiastkovým výsledkom riešenia projektu APVV-22-0088 *Čo skrývajú slovenské archívy? Duchovné dedičstvo slovanského Východu na Západe*.

Kazateľňa a príloha *Literárne listy*

Pri zrode homiletického časopisu pre katolícke kňazstvo *Kazateľňa* v roku 1880 stál mnohostranne činný katolícky kňaz František Richard Osvald (1845 – 1926), ktorý sa usiloval o zapojenie katolíckeho duchovenstva do aktívneho kultúrneho a národného života v čase stupňujúceho sa maďarizačného tlaku. Záujem nižšieho katolíckeho duchovenstva o „literatúru a vlastivedné disciplíny" sa usiloval prebudiť poskytnutím ďalšieho publikačného priestoru. Začiatkom roku 1884 sa obrátil na vydavateľa *Slovenských pohľadov* Pavla Mudroňa s návrhom rozšíriť toto periodikum o prílohu s príspevkami katolíckych autorov. Osvaldov návrh akceptoval aj redaktor Slovenských pohľadov Svetozár Hurban Vajanský. Spolupráca sa však nerealizovala. Nakoniec sa Osvald rozhodol pre iné riešenie, *Kazateľňu* rozšíril o prílohu *Literárne listy* (1891 – 1908) (Šimkovič 1995: 435-436).

Vydávaním a redigovaním *Kazateľne* Osvald nadviazal na už jestvujúcu tradíciu, na dva časopisy, ktoré vychádzali v Skalici. Prvý kazateľský časopis slovenských katolíkov *Slovenský Sion* (1869-1873) vydával J. Vincent Havlíček. Ďalší „časopis pre katolícke duchovné rečníctvo" *Kazateľ* (1874 – 1880) vychádzal pod redaktorským vedením Pavla Blahu a za spolupráce F. R. Osvalda. Úlohu Kazateľa prebrala *Kazateľňa*. Prihlásenie početných spolupracovníkov k novému časopisu reagovalo na potrebu takéhoto časopisu v súvislosti s každodennými kazateľskými povinnosťami kňazov (Brtáňová 1997: 65). Osvald dal vedieť predplatiteľom na obálke prvého čísla, že „Kazateľňa bude vychádzať každý mesiac 1-ho a prinášať bude kázne na všetky nedele, sviatky a príležitosti vždy mesiacom popredu" (Osvald 1881). Výklad a komentovanie právd zjavených v Biblii sa prelínal s aktuálnymi témami doby: so sociálnymi otázkami, s postavením širších vrstiev, so zdravovedou, s hospodárením a mimoriadnymi udalosťami. *Kazateľňa* realizovala aj vydávanie samostatných autorských projektov v edícii *Knižnica kazateľská*. Očakávalo sa, že sa *Kazateľňa* bude venovať aj otázkam, týkajúcim sa všeobecných pravidiel a zásad homiletickej tvorby. Vnútorné strany obálky druhého ročníka boli pravidelne zapĺňané slovenským teologickým názvoslovím. Zovšeobecňujúcim a teoretickým úvahám týkajúcich sa homiletiky, zameraným hlavne na dejiny kazateľstva, na princípy kázňovej tvorby, na osobnosť kazateľa vymedzil Osvald miesto prílohe *Literárnych listov* (Brtáňová 1997: 68). O nedostatočnej znalosti slovenského jazyka kazateľov ako jednej z príčin úpadku cirkevného rečníctva hovorí Tichomír Milkin v príhovore *K našim kazateľom*. Hoci je znalosť reči národa, ktorému kazateľ káže, prvou podmienkou, v kňazských seminároch sa nato nedáva dôraz. Ďalšou príčinou úpadku cirkevného rečníctva je výber tém nesúvisiacich s potrebami ľudu a tiež nejasný cieľ kazateľovej reči. Moderný kazateľ nemôže mať na zreteli len duchovné potreby človeka tak ako kazateľ v stredoveku, ale myslieť má aj na jeho prirodzené potreby. „Neslobodno zanedbať ani telo ani dušu, ale oboje pestovať a viesť k svojmu cieľu, t. j. k časnému a večnému blahu" (Donoval-Tichomír

1899: 39).[3] Kritické výhrady k príprave kňazov vyjadril F. R. Osvald v príspevku *Na kazateľňu patrí reč čistá a správna*. Dôvodom jeho výhrad nie je „národná prepiatosť“, ale skutočnosť, že vylúčenie slovenskej reči zo „seminárnej kazateľne“ zasahuje „hlboko a veľmi škodlivo do kňazského a vlasteneckého ducha budúcich kňazov“. Kňaz má si ctiť každú reč, v ktorej hlása evanjelium. „Patriotizmus žiada od každého kňaza, aby duchovné sily svoje vynakladal k prospechu vlasti dvíhajúc, utvrdzujúc veľké čnosti v občanoch jeho duchovnej správe zverených. A tu len seminárnej výchove na rováš príde nám načrtať to čudo, ktoré vídať u našich kňazov. Slovenskí kňazi píšu pre ľud maďarsky, zaplňujú stĺpce maďarských časopisov, a pre svoj slovenský ľud nehnú perom. Pre slovenských katolíkov – vďaka seminárnej výchove – píšu len tí, ktorí úprimne priznávajú sa k národnosti slovenskej“ (Osvald 1902a: 1-2). Nezvládnutý jazykový prejav kazateľa znižuje jeho autoritu u poslucháča. „Akejže úcty má poslucháč nadobudnúť ku kazateľovi a jeho úradu, keď z kazateľne nepočuje ani len toľko správnych výrazov, koľko sa mu ich všade inde dostáva, pred súdom, vo verejných zhromaždeniach, v hospodárskych knižkách atď. A tak kazateľňa musí byť ľudu ustavičnou školou i správnej reči“ (Osvald 1902b: 18).

Kázne k sviatku sv. Cyrila a sv. Metoda

V *Kazateľni* boli uverejňované kázne v súlade s rytmom liturgického roka – nedeľné, sviatočné a príležitostné kázne. Kázne venované sviatku svätých Cyrila a Metoda boli publikované do polovice deväťdesiatych rokov pravidelne, neskôr len sporadicky: v rokoch 1895 – 1899 nebola uverejnená ani jedna kázeň venovaná sviatku vierozvestcov, posledné dve kázne boli uverejnené v rokoch 1900 a 1901.[4] Tvorcami kázni venovaných sviatku slovanských apoštolov a ich odkazu boli kňazi Juraj Slota, Franko Víťazoslav Sasinek, Kletus Bielek, Vojtech Sásik, Martin Kollár, Martin Huska, Alexander Dianiška a Štefan Kmeť.

Slávenie sviatku, ktorý pripadal pôvodne na deň 9. marca, pápež Lev XIII. ustanovil encyklikou z 30. septembra 1880 na 5. júla. Svojím výnosom konanie pobožnosti na pamiatku svätcov rozšíril na celú katolícku cirkev. V dňoch 3. – 5. júla 1881 sa v Ríme konala po prvý krát púť slovanských katolíkov, medzi „poldruha tisíc“ pútnikmi boli ôsmi zo Slovenska (Sasinek 1882: 239). V druhý deň cyrilo-metodských osláv v Bazilike sv. Klimenta pri grécko-bulharskej liturgii kázal po slovensky čestný pápežský kaplán **Juraj Slota**, farár v Dolných Voderadoch (dnes súčasť obce Drahovce) (Prikryl 2000: 1254). Keďže encyklika mala povzbudiť veriacich k obnoveniu pocty slovanských apoštolov, Slota v reči prednesenej nad hrobom sv. Cyrila prosí za odpustenie neúcty a nevďačnosti, ktorých

[3] Citované úryvky z *Kazateľne* a *Literárnych listov* upravujeme podľa dnešného pravopisu.
[4] Do svojho prehľadu sme nezahrnuli desiaty ročník *Kazateľne* (1890), ktorý sme nemali k dispozícii.

sa voči nemu a jeho bratovi Metodovi dopustili potomkovia Slovanov. Previnenie voči vierozvestcom chápe zároveň ako odvrátenie sa Slovanov od katolíckej cirkvi. *„Tu stojíme – ó! kto dá očiam mojim sĺz, abych ho dostatočne oplakal – tu stojíme u hrobu sv. Cyrila, apoštola nášho a ľúbajúc a zalievajúc slzami našimi tú svätú mohylu, ktorá sväté jeho prachy kryje, žiadame od neho odpustenie vín našich proti nemu a svätému bratovi jeho Metodovi spáchaných, odpustenie totiž neúcty a nevďačnosti našej k nim, studenosti našej k matičke Cirkvi a odvrátenosti od nej; tu stojíme u hrobu sv. Cyrila a úpenlivo prosíme ho i sv. brata jeho, aby neopúšťali slovanskú vinicu svoju, toľkým svojím potom, toľkými svojimi obetami štepenú! Tu stojíme u hrobu sv. Cyrila prísahu skladáme, že chceme žiť, ale že hotoví sme i umrieť za vieru katolícku.* (Slotta 1881: 396). V nasledujúcom inscenovanom *Hlase sv. Cyrila z hrobu*, ktorý tvorí jadro Slotovej emotívne i umelecky pôsobivej reči, sa apoštol rozpomína na svoj príchod na Veľkú Moravu, na láskavé prijatie jej obyvateľmi pripravenými vypočuť si posolstvo Kristových vyslancov. *„Keď si počul, národe dobrý, že nohy naše cestami a prácami apoštolskými umdlené dotkli sa tvojej vlasti veľapamätnej; keď si počul, že ‚na miesto Kristovo posolstvo k tebe konať ideme' (2. Kor. 5, 20); opúšťal si mestá i dediny a svätou túžobnosťou a radosťou nesený pospiechal si so synmi i dcérami svojimi nám v ústrety, a prijímal a vítal si nás na každom mieste s vľúdnosťou a úprimnosťou, len tebe prirodzenou, tvojej veľkosti, tvojej ušľachtilej a jemnej povahy dôstojnou."* (Slotta 1881: 396). Obyvatelia poučení *„dôkladne a jasne o pravdách večných"* v zrozumiteľnej reči sa nechali krstiť a prijali *„obnovenie Ducha svätého"* (Slotta 1881: 397). Radosť a ochota, s akou Slovania prijali zvestované posolstvo, pomohli apoštolom zabudnúť na všetky ťažkosti a protivenstvá, ktoré zakúsili na cestách, na krivé obvinenia z rozkolníctva a kacírstva, na krivdy a ukrutnosti, ktoré znášal Metod v nemeckom väzení i od Svätopluka. Slovanským potomkom apoštol vyčituje nesvornosť a odpadlíctvo od katolíckej cirkvi a vyzýva ich k národnej i náboženskej jednote a súdržnosti.

K cyrilo-metodskému odkazu sa J. Slota vracia v kázni *Kresťanstvo je právé kráľovstvo pravdy a čnosti.* Pravý kresťan – katolík má vedieť, kedy sa jeho predkovia stali kresťanmi a kto boli ich prví duchovní pastieri a biskupi. Pri šírení evanjelia vierozvestcovia mysleli aj na budúce slovanské pokolenia a priali si, aby sa viery svojich predkov nezriekli, darovanú vieru pestovali a ochránili ju pred nepriateľmi. *„Avšak NN., sv. vierozvestcovia naši nezaložili túto premilú záhradku viery Kristovej len jedine pre dávnych predkov našich, pre vtedajšie ovečky to svoje! – Nie! Oni i na to zaiste mysleli, aby ďaleké potomstvo vtedajších časov túto záhradku starostlivo opatrovalo a zasadenú do nej priesadu umenia Kristovho prelievalo, obrábalo, a tak do kvetu a k hojnej úrode priviedlo. Oni si priali, aby sme my tento ovčinec nimi založený od všetkých hltavých vlkov obránili a predrahý klenot viery katolíckej nestratili."* (Slotta 1883: 222). V kázni Slota rozvíja myšlienkové posolstvo naznačené už v názve kázne, že Bo-

žie kráľovstvo je *„opravdivým kráľovstvom pravdy“* a *„opravdivým kráľovstvom čnosti“*. K slovanským apoštolom sa vracia opäť v závere kázne. Bohu vyslovuje vďaku za *„najjasnejšiu perlu pravej viery a náboženstva“*, ktorú Slováci dostali prostredníctvom duchovnej služby sv. Cyrila a Metoda (Slotta 1883: 225).

Informatívnejší charakter má kázeň *O ich apoštolskej horlivosti*, v ktorej Slota hovorí o účinkovaní slovanských apoštolov podrobnejšie. Zvlášť sa zamýšľa nad horlivosťou vierozvestcov ako cnosťou hodnou nasledovania. Podľa Slotovho výkladu o horlivosti sv. Cyrila a Metoda svedčia tri skutočnosti. V prvom rade to, že kvôli zvestovaniu evanjelia *„pohanským bratom“* opustili svoje vysoké pozície a sľubné vyhliadky: Cyril sa vzdal pôsobenia na cisárskom dvore, Metod obetoval úrad miestodržiteľa, svoje výtvarné nadanie a učenecké ambície. Po druhé: k obráteniu pohanov použili *„najmúdrejšie prostriedky“*: zostavené písmo a slovanský jazyk, do ktorého preložili Bibliu. Po tretie: ich apoštolská horlivosť sa prejavila v tom, že sa od svojho misijného diela nedali odradiť ani rozličnými prekážkami a protivenstvami. V Ríme, kde odovzdali telesné pozostatky pápeža Klimenta I., obhájili slovanskú liturgiu a prijali svoje svätenie. Metod viedol úspešne duchovnú správu dvadsaťdva rokov napriek útokom nepriateľov a na sklonku života si za svojho nástupcu vyvolil Gorazda. Podľa Slotu život apoštolov je obrazom novej doby, pretože na všetko, čo je spojené s ich menom, sa útočí. *„Oni mali jeden zákon: slúžiť Kristu, čo verní služobníci skrz rozširovanie svetla jeho medzi našimi predkami; a od tohto sa ani naľavo, ani napravo neodchýlili. A Pán žehnal prácam ich! – A toto má byť tiež aj pravidlom našim! I my máme rozširovať, t. j. radšej len zachovávať to dedičstvo, ktoré nám oni zanechali. A od tohto sa nemáme uchýliť ani naľavo, ani napravo! Čo by sa svet v rumy zboril, my máme stáť pevne čo na skalu vystavení!“* (Slotta 1884: 255). Uchovať cyrilo-metodské dedičstvo sa Slovákom podarí len vtedy, ak vytrvajú vo viere, zachovajú vernosť Rímu, budú si horlivo plniť všetky náboženské povinnosti a žiť mravne a zbožne.

Franko Víťazoslav Sasinek publikoval v *Kazateľni* štyri kázne venované sviatku vierozvestcov (1881, 1882, 1885, 1887). Sasinkovi ako poprednému historikovi druhej polovice 19. storočia, ktorého ťažiskom výskumu boli najmä staršie dejiny Uhorska a podiel Slovákov na ich vytváraní, bola téma Veľkej Moravy veľmi blízka, o čom svedčí celý rad jeho prác, ktoré sledovali vedecké ciele a plnili aj národnobuditeľské poslanie. (Fordinálová 2000: 1199-1200). V kázňach sa inšpiroval životopismi slovanských apoštolov a akcentoval aj širšie historické súvislosti. V kázni *Ss. Cyrill a Method naši biskupi, učitelia a spisovatelia* (1881) hovorí, že kroky apoštolov smerovali z Jeruzalema najprv na východ. *„Za východom kráčal i západ, kde prebývali otcovia naši a prebývame aj my potomkovia ich“* (Sasinek 1881: 231). Hoci sa Slovania s kresťanstvom stretli už pred príchodom solúnskych bratov, ich obrátenie bolo nedostatočné a stále zotrvávali pri pohanských zvyklostiach. V ukotvení v kresťanstve im

bránili nájazdy kočovných etník a misie zo západnej Európy sledujúce aj politicko-mocenský vplyv. *„Príčinou toho boli ale divoké národy, sčiastky ale vládychtivé západné národy, ktoré – nepamätajúc na pravé povolanie kresťanstva – s kresťanstvom tisli aj jarmo nevoľnosti na šije Slovanov.“* (Sasinek 1881: 231). To bol dôvod, prečo *„múdry kráľ Rastislav“* vyslal poslov k byzantskému cisárovi Michalovi. Keďže misia apoštolov Cyrila a Metoda bola úspešná, spomienka na ich dielo sa natrvalo vryla do pamäte Slovanov. Slovákov pokladá Sasinek za *„hlavných dedičov viery“*, lebo žijú *„v tom kraji, kde rozliehal sa ich apoštolský hlas“* (Sasinek 1881: 232). Vierozvestcov predstavuje ako biskupov, učiteľov a spisovateľov. Tí ako biskupi všetku pozornosť sústredili na výklad a vysvetľovanie kresťanskej náuky. Úspech ich misijného diela však popudil voči nim nepriateľov, ktorí ich obžalovali u rímskeho pápeža pre používanie slovanského jazyka v liturgii. Keď v Ríme vyložili svoju situáciu, pápež Ján VIII. ich neodsúdil, ale moravskú cirkev prijal pod svoju ochranu. Po smrti Cyrila v Ríme Metod ako nitriansky arcibiskup pokračoval naďalej v misijnej práci. Vieru, ktorú slovanskí predkovia prijali od apoštolov, odovzdali svojim potomkom. *„Nielen povinnosťou nás kňazov je, aby sme podľa príkladu ss. Cyrila a Metoda udržali v národe toto nevyhasnuté čisté svetlo pravej viery, lež i vašou – menovite rodičov a predstavených – povinnosťou je, aby ste i vy podľa príkladu bohabojných predkov svojich udržali neporušený ten poklad viery Kristovej a skrze dobré vychovávanie a poučovanie preniesli ho čo dedičstvo na deti a čeľaď svoju“*. (Sasinek 1881: 233). Cyril a Metod sa rovnako horlivo venovali aj učiteľskému úradu. Dospelých vyučovali v chráme, mládež v škole a kňazov vzdelávali vo vyšších školách. Slovania sa tak dostali medzi vzdelané európske národy. *„Bez dobrej kresťanskej školy, ale nedajú sa očakávať dobrí a svedomití občania.“* (Sasinek 1881: 234). Cyril a Metod ako spisovatelia vytvorili významné diela: preložili Bibliu, mnohé reči sv. otcov a iné užitočné knihy, ktoré utvrdzovali Slovanov vo viere, v dobrých mravoch a v kresťanskej poslušnosti. Slovenských katolíkov preto Sasinek vyzýva k čítaniu dobrých kníh. *„Ani teraz niet iného prostriedku pre časné a večné dobro ľudu, leda buď slyšané buď čítané dobré slovo.“* (Sasinek 1881: 235).

Ako J. Slota tak F. V. Sasinek v kázni *Apoštolovia Slovanov a Rím* vyzýva Slovákov k zachovaniu vernosti a oddanosti rímskemu stolcu podľa príkladu vierozvestcov, ktorí uznávali pápeža ako najvyššieho biskupa a hlavu katolíckej cirkvi. V Ríme dostali biskupské svätenie a boli poslaní konať apoštolskú prácu. Spojenie cirkvi s Rímom potvrdil Cyril vstupom do tunajšieho kláštora, kde odpočívajú jeho pozostatky. *„Kde je hrob sv. Cyrila teda, ta má byť obrátená i myseľ pravoverného Slovana.“* (Sasinek 1882: 241). Nespravodlivo osočovaný Metod svojou opätovnou cestou do Ríma potvrdil, že najvyššou autoritou je pre neho rímsky biskup. *„Pravoverný Slovan“* má tiež hľadať pravdu tam, kde ju hľadali bratia Cyril a Metod. Každý Slovan, ktorý je verný a oddaný rímskemu

biskupovi, dokazuje svetu, že je „*pravý odchovanec ss. slovanských apoštolov*“ (Sasinek 1882: 243).

K solúnskym bratom sa F. V. Sasinek vracia v kázni *Kresťanstvo je pravé kráľovstvo pravdy a čnosti*, v ktorej sa inšpiroval biblickou – novozákonnou – obraznosťou. Predobraz vierozvestcov nachádza v dvojici svedkov Božieho syna, ktorí podľa Zjavenia apoštola Jána (11, 4–5) „budú prorokovať tisícdvestošesťdesiat dní“. Sasinek argumentuje tým, že tri a pol roka pracovali *„na brehoch Moravy a Váhu“* aj solúnski bratia, ktorí boli pre slovanské národy *„skutočnými olivami a sviecami Pána“*. Ako dve olivy *„poskytli olej ku vzdelaniu a osvete“* trojakým spôsobom: *„zostavili písmo, zakladali školy a vyhotovili knihy“* (Sasinek 1885: 254). Zásluhou bratov sa zvýšila celková vzdelanosť a vzostup zaznamenala i knižná kultúra. V rozvíjaní biblickej obraznosti pokračuje Sasinek ďalej. Plameň dvoch sviec, ktoré stvárňujú vierozvestcov, zničil svojou silou pozostatky pohanskej minulosti, bol svetlom pravej viery a roznecoval lásku k Bohu i blížnym. Sasinek dáva prácu vierozvestcov s mládežou za príklad učiteľom i rodičom a nabáda aj mládež, aby nasledovala svojich predkov a nachádzala potešenie vo vzdelávaní sa a podriaďovala sa príkazom svojich učiteľov. *„Predstavení a rodičia či nemáte vo ss. Cyrilovi a Metodovi krásny príklad, aby vám záležalo na slovenskej škole? Ty mládež, či nemáš s takou radosťou chodiť do školy a s takou ochotnosťou poslúchať svojich učiteľov, ako niekedy do školy chodila a v nej Cyrila a Metoda poslúchala pred 1000 rokmi drobná mládež slovenská.“* (Sasinek 1885: 254).

O *„blahodarnom účinkovaní“* Cyrila a Metoda medzi predkami Slovákov hovorí F. V. Sasinek aj v kázni zaradenej do zbierky *Homilie na evanjelia cirkevného roku* publikovanej v siedmom ročníku Kazateľne ako celok. Podobne ako v predchádzajúcich kázňach vychádza zo životopisov svätcov. Dôraz kladie na zachovávanie kontinuity cyrilo-metodskej tradície. *„Semä, ktoré na roli nášho národa zasiali, dosiaľ trvá u nás potomkov, a daj Boh dobrotivý, aby ani v týchto bohaprázdnych časoch ani nikdy nevyhynulo.“* (Sasinek 1887: 133).

Najpodrobnejšie zachytil životy apoštolov **Kletus Bielek** v kázni *Dve hviezdy na obzore Cirkve svätej,* v ktorej pripodobňuje apoštolov k dvom hviezdam, vďaka svetlu ktorých Slovania začali duchovne napredovať. *„Milostivý Boh ukázal dve hviezdy, ktoré zasvietili národom slavianskym svetlom spásy; obdaril ich výtečným darom ducha a srdca a srdca, aby stali sa svetlom, ktoré by svietilo svetu slavianskemu jasnými papršlekmi spasiteľnej náuky Kristovej, ktorá preniká celého človeka a nový svet duchovný každému otvára.*“ (Bielek: 1894: 173). Na rozdiel od Slotu a Sasinka Bielek zahrnul do portrétov aj podrobnosti o účinkovaní apoštolov pred ich príchodom na Veľkú Moravu, počnúc ich narodením a etnickým pôvodom, cez misiu k Chazarom, pôsobenie Cyrila v Chráme svätých apoštolov v Carihrade a Metodov vstup do kláštora až po misiu u Bulharov.

Vojtech Sásik sa životom ani účinkovaním vierozvestcov nezaoberal. V kázni *Kňazia učiť, veriaci poslúchať sú povinni* predstavil v krátkosti sv. Cyrila a sv. Metoda ako *„prvých učiteľov“*, ktorí Slovanom priniesli *„dobrodenie večné“* a zaštepili ich do *„pravého vinného kmeňa“* – do Krista a toto *„šťastie“* zaistili aj pre ich potomkov pod podmienkou, že budú zachovávať učenie Krista (Sásik 1886: 246).

Martin Kollár v kázni *Začo sme sv. Cyrillu a Methodovi povďačni a čím sa jim zavďačíme?* odpoveď na prvú časť otázky spojil s krátkym exkurzom do života vierozvestcov. V exkurze sa zmienil o pozvaní apoštolov na Veľkú Moravu kráľom Rastislavom, o ich zvestovaní evanjelia a formovaní kresťanského života, o položení základov vzdelanosti (zostavené písmo, jazyk, preklady) a statočnom znášaní príkorí spôsobených nepriateľmi (Metodovo uväznenie bavorskými biskupmi a jeho obrana pápežom Jánom VIII.). *„A starať sa o dušu naučili predkov našich sv. Cyril a Metod. Keby zhynulo nebo i zem, málo by sa stalo, ak zhynie ale duša, neporovnateľne stalo sa viac. Za toto teda povďační sme ss. Cyrilovi a Metodovi. Lebo ta viera, nádej a láska, bez ktorej by sme i my boli v tmách pohanstva, prešla dedičstvom i na nás.“* (Kollár 1888: 246-247). V odpovedi na druhú časť otázky poznamenal, že Slováci sa svojim apoštolom *„najlepšie“* zavďačia tým, ak si zachovajú vieru a neporušenú ju odovzdajú svojim potomkom.

Aj **Martin Huska** v kázni *Známky pravej Cirkve Kristovej* vyzýva Slovákov k vyjadreniu vďaky obom svätcom zato, že sa zaslúžili o prijatie ich predkov do veľkej rodiny katolíckej cirkvi. *„Oni ustavične spojení s nástupcom Petra ku Rímu a rímskej svätej stolici, pripútali predkov našich zväzkami viery a oddanosti ku ústrednému ohnisku viery, nádeje a lásky kresťanskej. Oni nás pripojili do veľkej rodiny kresťanskej, rodiny synov božích na celom svete; oni nás tým do zväzku priviedli s človečenstvom, tak ako je spojené toto človečenstvo na celej zemi vo svätej Cirkvi rímsko-katolíckej.“* (Huska 1889: 258-259). Huska ako jediný pripomenul, že na práce vierozvestcov nadviazal neskôr uhorský kráľ, svätý Štefan.

Alexander Dianiška sa zameral na spojenie kresťanskej misie so šírením vzdelanosti. V kázni sa hlavne zamýšľal nad tým, ako vzkriesiť k novému životu cyrilo-metodský odkaz, resp. ako vštepiť do srdca detí a mládeže náboženské city v novej dobe, keď je náboženstvo zatláčané do úzadia. Pripomína, že hlásatelia viery, ako boli v ranom stredoveku Ulfilas (Wulfila) u Gótov a Mesrop u Arménov, prichádzali k národom s písmom. Podobne postupovali aj slovanskí apoštoli, ktorí si uvedomovali, že poznanie sa získava vo veľkej miere čítaním. K tejto aktivite povzbudzuje Dianiška slovenskú katolícku obec s odôvodnením, že to je spôsob, ktorým možno upevňovať cyrilo-metodskú tradíciu a prelomiť duchovnú apatiu jej príslušníkov. *„Tak teda NN, ak žiadate skutočne ducha cyrilometodejského medzi sebou vzbudiť, chyťte sa čítania, chyťte sa tohto najmo-*

hutnejšieho prostriedku udržania a rozširovania mravnosti a vzdelanosti. Keď v rodine svojej rozjatrite túžbu po dobrom čítaní, keď domácim svojim zaopatríte niekoľko poučných kníh a časopisov, zachránite dom, rodinu svoju od duševnej, mravnej záhuby; dáte jej poklad, ktorého úroky aj ďalekí potomkovia vaši požívať a vaše meno, vašu rozumnosť zvelebovať budú." (Dianiška 1891: 244).

Dobrodenia, ktoré priniesli zvestovatelia viery, je treba zachovať, hovorí František R. Osvald v kázni *Bez náboženstva niet poriadku a slobody* (1892), ktorú napísal na základe rukopisných poznámok kňaza Alojza Hatalu. Osvald akcentoval civilizačnú úlohu byzantskej misie. S náboženstvom neprišla len večná spása, ale aj nový verejný poriadok, morálka a zmysel pre vzdelanosť, kultúru a vedu.

Štefan Kmeť je autorom dvoch kázní venovaných sviatku vierozvestcov, v ktorých sa o ich pôsobení zmienil len stručne. Témou prvej kázne *Rodičia povinní sú starať sa o spasenie dietok svojich* je výchova detí v kresťanskom duchu, ktorá *„činí dieťa bohabojným, svedomitým, poslušným"* (Kmeť 1900: 253). Kmeť pripomenul, že základom rodinného života má byť viera hlásaná slovanskými apoštolmi. Podobne tematicky zameraná je aj kázeň *Náboženstvo je základom zemského blahobytu*, v ktorej Kmeť hlbšie uvažuje o význame náboženstva v ľudskom živote. V závere kázne podotkol, že tento *„poklad"* doniesli predkom Slovákov apoštoli Cyril a Metod. (Kmeť 1901: 240).

Záver

Životu a pôsobeniu solúnskych bratov sa tvorcovia kázní publikovaných v periodiku *Kazateľňa* (1880 – 1908) venujú v rôznej miere a rozsahu. Juraj Slota a Franko Víťazoslav Sasinek vzhľadom na svoju spisovateľskú skúsenosť publikovali v Kazateľni viac kázní a celkovo podali komplexnejší obraz slovanských apoštolov. Jazyk Slotu básnika je poetickejší a jazyk Sasinka historika je vecnejší. Najpodrobnejšie zachytil životy slovanských apoštolov Kletus Bielek. Vojtech Sásik predstavil apoštolov ako duchovných učiteľov, ktorí Slovanom sprostredkovali Kristovo učenie. Pre Martina Kollára sú vierozvestcovia formovateľmi verejného i osobného kresťanského života slovanských predkov. Martin Huska zvýrazňuje zásluhu vierozvestcov o prijatie Slovanov do rodiny katolíckej cirkvi. Alexander Dianiška odporúča oživiť cyrilo-metodský odkaz zvýšenou čitateľskou aktivitou, ktorá povedie k rozšíreniu mravnosti a vzdelanosti. Civilizačnú úlohu byzantskej misie zdôrazňuje František Richard Osvald. Štefan Kmeť pripomína, že základom rodinného života má byť viera, ktorú hlásali sv. Cyril a sv. Metod. Pre všetkých kazateľov sú vierozvestcovia príkladmi apoštolov verných a oddaných rímskemu pápežovi, k čomu vyzývajú tiež slovenskú katolícku obec.

Pramene

Bielek, Kletus: Deň sv. Cyrilla a Methoda. Dve hviezdy na obzore cirkve svätej. In: Kazateľňa, 1894, 14, č. 9, s. 173-175.

Dianiška, Alexander: Deň sv. Cyrila a Metoda. In: Kazateľňa, 1891, 11, s. 242-245.

Huska, Martin: Slavnosť ss. Cyrilla a Methoda. Známky pravej Cirkve Kristovej. In: Kazateľňa, 1889, 9, s. 255-260.

Kmeť, Štefan: Deň sv. Cyrilla a Methoda. Rodičia povinní sú starať sa o spasenie dietok svojich. In: Kazateľňa, 1900, 20, č. 7, s. 252-255.

Kmeť, Štefan: Deň sv. Cyrilla a Methoda. Náboženstvo je základom zemského blahobytu. In: Kazateľňa, 1901, 21, s. 240-243.

Kollár, Martin: Deň sv. Cyrilla a Methoda. Začo sme sv. Cyrillu a Methodovi povďačni a čím sa jim zavďačíme? In: Kazateľňa, 1888, 8, č. 7-8, s. 245-248.

Sásik, Vojtech: Deň sv. Cyrilla a Methoda. Kňazia učiť, veriaci poslúchať sú povinni. In: Kazateľňa, 1886, 6, č. 7-8, s. 246-251.

Osvald, František Richard: Vo mene Pána! In: Kazateľňa, 1881, 1, č. 1, obálka.

Osvald, František Richard: Bez náboženstva niet poriadku a slobody. In: Kazateľňa, 1892, 12, s. 232-235.

Sasinek, Franko Víťazoslav: Sviatok ss. Cyrilla a Methoda. Ss. Cyrill a Method naši biskupi, učitelia a spisovatelia. In: Kazateľňa, 1881, 1, č. 8, s. 231-235.

Sasinek, Franko Víťazoslav: Na sviatok ss. Cyrilla a Methoda. Apoštolovia Slovanov a Rím. In: Kazateľňa, 1882, 2, č. 7-8, s. 237-244.

Sasinek, Franko Víťazoslav: Nedeľa šiesta po Sv. Duchu. II. Sviatok ss. Cyrilla a Methoda. In: Kazateľňa, 1885, 5, č. 9-10, s. 253-257.

Sasinek, Franko Víťazoslav: Sv. Cyrilla a Methoda. In: Kazateľňa, 1887, 7, diel I., s. 130-133.

Slotta, Juraj: Reč duchovná. In: Kazateľňa, 1881, 1, č. 12, s. 395-400.

Slotta, Juraj: Deň sv. Cyrilla a Methoda. Kresťanstvo je pravé kráľovstvo pravdy a čnosti. In: Kazateľňa, 1883, 3, s. 222-225.

Slotta, Juraj:. Deň sv. Cyrilla a Methoda. O ich apoštolskej horlivosti. In: Kazateľňa, 1884, 4, č. 7-8, s. 252-255.

Literatúra

Brtáňová, Erika: František Richard Osvald – iniciátor vydávania homiletickej literatúry. In Šimkovič, Alexander (ed.): Kultúrne a estetické iniciatívy Osvaldovej skupiny. K 150. výročiu narodenia Františka Richarda Osvalda. Bratislava: Literárnovedná spoločnosť pri SAV – Ústav slovenskej literatúry SAV, 1997, s. 64-70.

Donoval – Tichomír, Ján: K našim kazateľom. In: Literárne listy, 1899, 9, č. 3, s. 34-40.

Fordinálová, Eva: Sasinek, Franko Víťazoslav (heslo). In Pašteka, Július a kol.: Lexikón katolíckych kňazských osobností. Bratislava: Lúč, 2000, stl. 1199-1200.
Osvald, František Richard: Na kazateľňu patrí reč čistá a správna. In: Literárne listy, 1902a, 12, č. 1, s. 1-4.
Osvald, František Richard: Na kazateľňu patrí reč čistá a správna. In: Literárne listy, 1902b, 12, č. 2, s. 17-18.
Prikryl, Ľubomír V.: Slotta, Juraj (heslo). In Pašteka, Július a kol.: Lexikón katolíckych kňazských osobností. Bratislava: Lúč, 2000, stl.1253-1254.
Steinhübel, Ján: Veľká Morava a slovanský svet. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV – Historický ústav SAV, 2024.
Šimkovič, Alexander: Osvaldova skupina. Kultúrne a spoločenské súvislosti. In: Slovenské pohľady, 1995, 42, 6, s. 435-443.